

*Smisao i vrijednost suvremenog planinarstva**

Dr. Fran Kušan (Zagreb)

Ne će biti na odmet, ako na prelazu u novo godište bacimo pogled malo unazad, na naš prošlogodišnji rad i pokušamo da objektivno procjenimo njegovu vrijednost. Prema bilanci, koju će svaki od nas kod toga načiniti, bit će i naše raspoloženje, naša volja, s kojom ćemo prionuti uz ponovni posao. Treba pri tome da vidimo, što je učinjeno dobro, a što zlo; otvoreno i bez izbjegavanja moramo da istaknemo i ono, što se je moglo i trebalo da učini, a ipak se — nije učinilo. Da to sve ispravno i sami ocjenimo, potrebno je prije svega da razmotrimo smisao i vrijednost suvremenog planinarstva, pa da prema tome odredimo zadatak i ciljeve svakog planinara kao zasebnog činioца, a potom zadatak i ciljeve svih planinara skupa kao skupnog činioца, kao društva.

Svi se u tome slažemo, da je planinarstvo danas zahvatilo kao pokret čitav narod, sve društvene slojeve. Kako veli R. Campelli¹, izgleda kao da je planinarenje postalo životnom potrebotom, kao da bi tijelo bez njega propalo. Koji su sve to faktori djelovali na postanak toga shvaćanja? Ta planinarstvo je i kod nas još suviše kratkog vijeka, a da bi svojim postepenim razvojem i prepusteno samo sebi postiglo svoj današnji oblik i snagu.

Svakako je jedan od najvažnijih uzroka današnjeg snažnog razvoja planinarstva ispravnije shvaćanje odnošaja i skладa između duševnog i tjelesnog života. Danas se više nego ikada poklanja velika pažnja njezi tijela; oko sistematskog tjelesnog odgoja omladine brine se danas svaka država, koja vodi računa o zdravlju i jačini svojih podanika. Higijena je postala zadnjih godina važnim faktorom cjelokupnog socijalnog djelovanja. Svim mogućim mjerama profilakse i terapije smanjuje se pomor djece a produžuje vijek odra-

* Prema ovome članku održao je Dr. F. Kušan dne 14. XII. 1935. predavanje u zagrebačkoj radiostanici *Uredništvo*.

¹ R. Campelli: Sport im Hochgebirge (»Die Alpen«, No 9, 1935, str. 339—343). Ovu će radnju upotrijebiti na više mesta u ovom članku.

slima. Svatko vodi o zdravlju svoga tijela više računa. I šira se javnost upoznaje s tim mjerama, svi zajednički sudjeluju u podizanju zdravlja čitavog naroda. Blagotvorno djelovanje planinske klime i planinskog sunca na zdravo i bolesno tijelo nije više ni za običnog laika nikakova tajna. Pa i ako su još mnogi faktori toga djelovanja nepoznati, sigurno je već danas, da je djelovanje planine mnogo jače, nego li se to prema dosadašnjim činjenicama moglo i zaključiti.

Uza sve to primjećuje Campell: »Koliko pri tome (misli pri današnjem razvoju planinarstva) djeluje psihologija mase, koliko moda, koliko strah pred suviše debelim trbuhom, koliko napokon instiktivna potreba za tjelesnim radom ili za uživanjem ljepote i harmonije, teško je odlučiti. Kao i inače i ovdje se čovjek kreće u ekstremima; on je uostalom životinja čopora sve do u područje intelekta.« U gore spomenutim mogućnostima kao uzrocima moramo i potražiti sva današnja shvaćanja u gojenju planinarstva. Za jedne je to moda, za druge tjelesna potreba — za daleko manji broj duševna potreba i duševni užitak.

Nije namjera ovih redaka da omalovažavamo jedne zbog njihovog zdravog i prirodnog pogleda na stvarnost, a da hvalimo one, koji idu od toga shvaćanja još i dalje pa traže u planinarstvu naročiti duševni užitak, intelektualno, moralno i estetsko usavršavanje svoje ličnosti. Istaknuti ćemo samo, da je svaki pokret nastao iz potrebe, ali da je u svome kasnijem razvoju i nakon zadovoljenja te potrebe prešao u područje, koje je značilo ne samo izjednačenje i postignuće izgubljenoga, nego i sve veći i veći dobitak bilo u tjelesnom bilo u duševnom pogledu za učesnika toga pokreta. U taj prirodni tok razvoja treba da uputimo i planinarstvo kod nas, pa da mu postepeno pripisujemo sve više i više atributa, da mu smisao i zadatak pomicemo iz područja potrebnoga u područje suviška i dobitka. Planinarstvo se kao pokret ne smije zaustavljati u svome razvoju, ono treba ne samo od pojedinca do pojedinca nego i u razvoju jedne ličnosti postepeno da dobiva na vrijednosti, da mijenja svoje značenje.

Da je planinarenje uistinu potreba današnjeg čovjeka, svjedoče pored ostalog i brojna planinarska udruženja, lako u pojedinim državama broje i na stotine hiljada članova. Pripadnici jedne nacije udružuju se u svoja nacionalna planinarska udruženja, koja tečajevima, knjigama, djelima, skloništima i domovima te raznim povlasticama populariziraju ne samo planinarsku ideju nego i ljepotu planina i krajeva svojih područja. Zbližavanjem, upoznavanjem i odgajanjem velike ljubavi prema rodnom kraju djeluje planinarstvo i u nacionalnom pogledu, odgajajući u isto doba i dobre rodoljube i

iskrene demokrate. Tamo gore u planini — veli Campell — i ljudi najrazličitijih pogleda na život postaju dobri prijatelji. Pred jedinstvenom ljepotom i veličinom planinskog svijeta zaboravlja čovjek na svoje sitnice, on postaje velikodušan; uzdiže se nad svakidašnjicom; postaje bolji i pravedniji.

Pored zadovoljenja tjelesnih potreba planinarenje znatno pridonoši i duševnom oporavku suvremenog čovjeka: današnji život u gradovima probudio je u čovjeku veliku potrebu za zbliženjem s neoskrnutom prirodom. Čovjek je umoran od dnevne buke i gradske vike, od sumornog društvenog života, od pijančevanja i gošćenja bez kraja i konca; on čezne za prvobitnom jednostavnosću i prirodnosću. Gdje to može čovjek danas da nađe u kulturnim centrima svijeta: skupštine, kazališta, koncerti, utakmice, predavanja, auta, vika, mržnja, politika, konkurenčija, telegraf itd. itd. Gdje je tu priroda? Mora su i jezera puna ljudi, perivoji vrve prolaznicima, u kućama radio i vika. Svatko, tko može, bježi u planine. Tamo ima mesta za sve. Što se čovjek više penje, sve je više sam. Kako je samo tamo ugodno! Tu se on odmara od prejakog tjelesnog napora; glava mu se bistri, misli se sređuju. Čovjek se osjeća prepušten sve-moćnoj privredi. Opasnosti, oluje, lavine vraćaju ga k zdravoj pameti. On shvaća, kako je malen i neznatan u poredbi sa svemirom, kako je sporedna partijska svađa, kako je smješno naše nadmudrivanje (Campell).

Čovjek bi mogao da očajava zbog osjećaja svoga ništavila. Pa ipak on to ne čini. Čovjek se smiruje, postaje sretan. Nevjernik se divi uzvišenosti prirodnog zbivanja, on spoznaje, da ovdje sudjeluju veće sile nego u običnom životu čovjeka; on osjeća u sebi božju snagu, kojoj se rado podaje. I kad se planinar uvečer враћa u dolinu, osjeća se kao preporođen. Pun utisaka veličine i ljepote nastoji on da unese harmoniju i u svoj život, u svoj rad. On otkriva svoju zadaću i ograničeni cilj svoje ličnosti. Ispuniti taj cilj to je sada nje-gova dužnost: on poduzima sve da ispuni svoju dužnost, kao dužnost pred božanskom svemoći, koja ga je danas osvojila: ne iz častoljublja, ne iz želje za novcem, ne iz straha niti iz očajanja, nego zbog nastojanja, da ponovno nađe duševni mir i skladno djelovanje. Samo se na taj način može postići zadovoljstvo (Campell).

Nervozu tišti danas ljude više od tjelesnih bolova. Naročito pate duševni radnici, koji uz duševni rad zaboravljaju, da ni tijelo ne smije biti zapostavljeno. Nesklad, koji iz takovih stanja nastaje, prouzrokuje umutrašnji nemir, besanicu, klonulost itd. I tu je najbolji lijek tjelesno gibanje u lijepim planinama. To znaju svi iz vlastitog i tudeg iskustva. Brojni razboriti duševni radnici to i

čine: oni provode svoje dopuste u planinama, gdje hodaju, penju se i giblju. Kod toga ne misle na prvenstvene uspone i na rekorde, oni idu za ravnotežom duše i tijela. Postigne li se ta ravnoteža, vraća se zadovoljstvo: samopouzdanje se opet pojavljuje. Bolje se spava i jede, čovjek postizava duševnu mirnoću. Čovjek je sretan i tu sreću zahvaljuje planinama i planinarenju.

Samo tako uravnotežena, spokojna i vesela duševna stanja pospešuju stvaralačku snagu čovječjeg duha. Na njima se znatno odrazuju vanjski faktori, među koje možemo bez daljnog ubrojiti i promatranje velebnog gorskog kraja. Ovakovo promatranje izaziva u prijeljivoj duši čitavu skalu osjećaja, čija boja i snaga ovisi ne samo o duševnoj konstituciji nego i o skladu duše i tijela.

U ovom slučaju planinarstvo prehvaća već preko područja potrebnoga i daje svome pokloniku dragocjeni suvišak — veliku dobit.

Tu smo ujedno i na granici, gdje planinarstvo može da poprimi i etički, čisto edukativni smisao. Napose je važnost planinarstva u uticaju, koje ono vrši u stvaranju vrijednih karaktera kod omladine. Nije planinarenje uvjek samo puko zadovoljstvo, uživanje, ono zahtijeva od planinara i te kakovo odricanje, izdržljivost do krajnjih granica i jakost volje. Planinar postavlja sebi za ideal: težnju za lijepim, težnju za teškim. Kod toga čovjek prolazi sve faze od čvrste odluke — preko duševnog i tjelesnog rada — do cilja, do zadovoljenja bez materijalnog dobitka. Vrijedno je, veli Campell, takovo stvaranje ličnosti, jer je za školovanje nekog čovjeka najvažnija čvrsta volja, da se založi za neki ideal čitavim svojim bićem. Nema tu vrludanja, krvzmanja: pravac, koji smo odabrali, moramo slijediti.

Svatko od nas, tko preko godine provodi duže vremena u planini, zna vrlo dobro, kakovom je jednostavnom životljenu izložen planinar u planinama. Tu se svi bez razlike, kojemu staležu pripadali, vraćamo primitivnom načinu života: spavanje, hrana, piće, sve je to u skladu s netaknutom prirodom, kojoj se je jedino i na duže vremena približio njezin stanovnik gorštak. Planinar se u sve-mu izjednačio s gorštakom, on ga i razumije, s njim se druži, njemu se povjerava — oni postaju vjerni prijatelji. U planinama se budi ljubav prema tom primitivnom ali poštenom čovječku, tako da će i u kasnijem svom čitavom životu planinar da sačuva razumjevanje za život gorštaka, seljaka. Iz toga se razvija i milosrđe, koje treba da svi iskazuju našoj braći na selu, u planini, koji su tako često izvrgnuti krutoj bijedi.

Vrijedno je još spomenuti planinarsku vjernost, o kojoj ovisi i najteži pothvat u planinama: svи su tu povezani na život i smrt. Samo su u planinama pravi primjeri prijateljske ljubavi.

Eto to su sve dobici, koje nalazimo u bilanci planinarenja. Ima tu mnogo i izdataka, naročito kod nerazboritih planinara, ali bez njih ne ide nigdje u životu.

Zamislimo li se malo dublje u sve ono, što smo gore naveli, doći ćemo do zaključka, da je planinarenje u vrlo mnogo slučajeva kod nas još u području potrebnoga, najnužnijega. Ono ne odbacuje za naše planinare one koristi, koje planinarstvo po svojoj djelotvornoj snazi može da pruži svakom iole iskrenom planinaru. Drugim riječima, planinari ne nalaze uvijek u planinarstvu sve darove, koje ono skriva u sebi.

To se ni ne može tako naprečać. Za to treba vremena, priprave. Svaki planinar treba da dođe do spoznaje, da planinarenje nije samo razonoda, puka zabava, nego da se u planinarstvu može da poveća intelektualna snaga, očelići karakter i usavrše naša estetska osjećanja. U planinarstvu je veliko polje rada na razvijanju slobodne ličnosti, u njemu se mogu da razviju sve naše duševne funkcije do zamjerne visine.

Ono što vrijedi za pojedinca planinara, u još većoj mjeri važi za čitavo društvo, koje pored svega toga ima i vrlo odgovornu zadataču u upravljanju pojedincima. U ispravnom shvaćanju svoga zadataka društvo čini jednu od najvećih usluga svome narodu. Svatko će iz smisla i vrijednosti suvremenog planinarstva vidjeti, koliko se je u tome kod nas postiglo.

Orjen (1895 m)

Kap. Duro Pany (Sušak)

O Orjenu je bilo u »Hrvatskom planinaru« već vrlo često govor o planinarskom izletištu i kao o terenu, prikladnom za zimski šport. Ova potonja konstatacija, usprkos tome što se Orjen nalazi u najjužnijem dijelu naše obale, gdje je zimski šport posve nepoznat, nije ostala samo na papiru. Naprotiv je Dubrovnik ozbiljno i s ushitom shvatio sve prednosti, koje taj prekrasni kraj pruža. U petoj godini svoga rada na promicanju zimskoga športa podružnica HPD »Orjen« u Dubrovniku može sa ponosom da gleda na postignute rezultate.

Od jeseni do kasnog proljeća, pa skoro i do ljeta, od listopada do lipnja, na Orjenu ima snijega. U ranom početku i kasnom svršetku sezone snježni predio povlači se gore u visinu, tako da su

snježni tereni ograničeni tek na nekoliko četvornih kilometara. Od prosinca do travnja spušta se snježni plašt čak i ispod 1000 m, pa tada ima pruga od preko 50 km uz najbolje terenske i snježne prilike.

Čitav taj kraj ne bi sa športskog gledišta bio toliko interesantan, da kroz nj ne vodi novosagrađena automobilska cesta, koja se uspinje iz Dubrovnika preko Grude u Konavlima, Mrćina, Grabu i Vrbanju na Orjensko sedlo. S druge se strane uspinju dvije ceste, iz Hrvatovog i Risna u Boki Kotorskoj do Crkvice, a odanle ispod Jarićeve Kose također na Orjensko sedlo, visoko 1595 m. Tako je uvijek moguće doći autobusom do snježne granice, koja je obično u Vrbanju, 55 km daleko od Dubrovnika. Iz Vrbanja do Orjenskog sedla ima 12 km automobilske ceste.

Zimi je naročito krasan spust sa Orjenskog sedla do Vrbanja, na 600 m visinske razlike, a na terenskoj udaljenosti od kojih 6.5 km.

Svi mi, koji se bavimo zimskim športom u Gorskom Kotaru, znamo, od kolikog je utjecaja jugovina na snježne prilike: zbog nje često i u najvišim mjestima, kao n. pr. u Mrkoplju, Mrzloj Vodici i u Crnome Lugu, doživljavamo česta razočaranja, koja nam priređuje snijeg u naglom topnjenu.

Tih iznenadenja na Orjenu nema. Između Dubrovnika i Orjenskog sedla postoji kod visinske razlike od 1600 m razlika u temperaturi od najmanje 15° C, a to je baš dovoljno, da i kod najtoplije jugovine od studenog do travnja bude tamo temperatura ispod ništice. Tako dok u Dubrovniku zimi padaju kiše i puše mlaka jugovina, gore neprestano pada snijeg.

Kako je mjesec svibanj već siromašan na oborinama te nema onih proljetnih kiša, koje bi snježnu plohu isprale, a djelovanje sunca nije još tako jako, da bi golema naslaga snijega u toj visini mogla tako naglo da okopni, to se snijeg drži na najvišim mjestima sve do lipnja, kada je u Dubrovniku već puno ljeto.

Od Orjenskog sedla prama jugozapadu proteže se kotlina, koja sa gorskim kosinama oko nje predstavlja uvalu od skoro 1 km širine i 2 km dužine a visinskom razlikom od skoro 200 m sa raznim stepenima strmine, gdje se može uz pogled na otvoreno more kroz pola godine voziti po snijegu. Udaljenost od mora iznaša tek 15 km. Za vedrih zimskih dana vide se preko Jadranskog mora vrhunci susjedne Italije (Monte Gargano), što daje razgledu naročiti čar. Na suprotnoj strani iskaču na obzoru Durmitor i Maglić planina, a dalje spram juga Lovćen i Prokletije.

Na samom Orjenskom sedlu, tič automobilske ceste, a na absolutnoj visini od 1596 m, sagradila je podružnica Hrvatskog planinar-

skog društva u Dubrovniku »Orjen« planinarsku kuću, koja bi trebala u prvom redu da služi skijašima za sklonište u središtu skijaškoga terena.

Dubrovnik nastoji svim silama, da svoju turističku sezonu produži i preko zime. U današnje doba razvitka zimskog športa to je skoro nemoguće, ako se strancima ne pruži i mogućnost skijanja.

Uredenjem saobraćaja sa tako bliskim i pogodnim terenom za zimski šport upotpunjeno je preduslov za razvitak turizma u najljepšem predjelu Dalmacije.

Za novi Tomislavov dom!

Prigodom sabirne akcije

Godina 1874. i godina 1934.! Dvije mete u životu Hrvatskoga planinarskoga društva u Zagrebu. Kakove li goleme razlike između one i ove?! Iz sićušnog sjemena kruševca razvilo se golemo stablo. Od malenoga društvanca četvorice naraslo je društvo od blizu 8.000 članova sa pedesetak podružnica. Danas je Hrvatsko planinarsko društvo jedna asocijacija; jedan kolektiv svih mogućih naših kulturnih stremljenja, koji u sebe uklapa nepresušne energije našega življa, okupljenoga oko jedne misli na bazi čiste demokracije i najsrdačnijega drugarstva.

Biti planinar znači biti nosioc ljubavi za slobodom, za dobrim, za požrtvovanjem; znači biti ustrajan u borbi za ciljem; znači odgajati u sebi smisao za ljepotu prirode. Već ta načela toliko su uzvišena, toliko imalentna duši kulturnoga čovjeka, da ona zaslužuju sama o sebi, da ih se što više kultivira, da ih se što više umnaža i jača.

Planinar mora biti borac — upućen sam na sebe; izrađen, svoj čovjek. Njemu nema ko da plješće, kad se nađe oko u oko s elementom ili kad izlaže svoj život da iznese pobjedu nad svih teškoćama, što su se pred nj ustremile, kada on dobrovoljno sebi stavlja za cilj, da sve to savlada i da dostigne vrhunac. Planinar mora biti zahvalan sin svoje domovine, dostojan da je ljubi i da joj se klanja u najbistrijem vrelu njezine ljepote i veličajnosti. Povezan s njom, on mora biti svijestan i osjećati da »za njega ljepše na svijetu nema«. Planinar mora svojoj domovini služiti tako, da sebe izradi i očeliči i fizički i moralno, da se domovina preko njega prodići. Taj ponos i taj cilj treba da nadahnjuje planinara i dandanas, onako, kako je nadahnjivao časne osnivače našega H. P. D. i cijele plejade svijetlih pionira planinarskoga pokreta kod nas, koji su nam te misli vodilje predali u amanet, da ih i mi razradimo, da im utremo puteve i da ih svjetle i neokaljane predamo svome pokoljenju!

Kada naše društvo, koje djeluje već preko 60 godina, ne bi ništa drugo imalo u programu svojega rada, nego samo to, da mladež našu vodi u planine, gdje će joj se bistriti oko, širiti pluća, jačati tijelo i gdje će nalaziti za sebe najčišći užitak; gdje će ta mladež odgajati sklad između sebe same i vječite prirode; gdje će svoju školsku izobrazbu najtočnije primjenjivati i dobivati pobude za proučavanje neizmjerne riznice prirodnoga bogatstva — već samo to nastojanje, da mladež tako odgoji, mora naići na najveću pohvalu, priznanje i potporu cjele kupnoga našega društva. Proučavajući sela, krajeve i ljudе uči mladež, pa i odrasli, ljubiti ono što je svoje, a proširuje se horizont praktičnoga znanja sa stotine strana.

Veliki narodi i velike države troše danas godišnje bajoslovne svote novca i energije da razviju fizički odgoj svoga pučanstva i da ga što više usavrše. Hrvatsko planinarsko društvo polazi za tim istim ciljem, upućeno samo na sebe, radeći dobrovoljno i stvarajući tako pozitivne elemente u razvoju svojega naroda.

I godina 1898., koja je značajna u razvoju našega društva, jer je te godine počelo izilaziti društveno glasilo »Hrvatski planinar« i osnovati se redom cijeli niz podružnica, zaostaje daleko za godinom 1934. i god. 1935., kada Hrvatsko planinarsko društvo ulazi u najveći razmah svojega djelovanja, otkako postoji. I godina 1898. nosi na sebi značajke skromnoga i početničkoga rada, jer su rijetki ljudi bili, koje je misao planinarstva prožmala do srži i koji su shvatili, da je planinarstvo najodličnija disciplina u fizičkom i moralnome odgoju naroda. Nasuprot tome, godine 1934., razvija se nova etapa u radu Hrvatskoga planinarskoga društva, koje se poput mitske ptice diže sa svojega zgarišta i pomlađeno iz pepela staroga planinarskoga doma krili visoko okupljajući pod svoja snažna krila odlične snage mladoga naraštaja.

Ostavši beskućnikom na Sljemenu, uslijed požara od 5. na 6. veljače 1934., društvo se je preko svoga odbora zgrudalo i pregnulo jednoj neslućenoj borbi za svojim novim razvojem. Nikada do tada toliko ljubavi i požrtvovanja!

Hrvatsko planinarsko društvo sliči košnici radnih pčela, koje stvaraju u svojim stanicama — u svojim raznim sekcijama, nove moralne vrednote i koje razvijaju djelatnost, koja zadivljuje.

Sva ta ljubav skoncentrirala se je u glavnome u jedan cilj: da društvo izgradi svoj novi Tomislavov Dom na Sljemenu, koji će biti osovina, oko koje će da se pokrene snažna poluga našega 60-godišnjeg rada i da postane središtem našega planinarstva. Novi Dom treba ujedno da pruži mogućnost jednoga stalnoga materijalnoga dohotka društvu, da može uzdržati i promicati svoje idealne ciljeve u korist svojega naroda.

Vodeći računa o tome pristupio je odbor, kako društveni tako i radni, principijelnom pitanju: da li da se izgradi jedna skromna kuća ili da se podigne Dom dostojan najstarijega našega društva, a danas očito i najjačega i najagilnijega. Odbori su se odlučili, da se podigne dom dostojan društva, dostojan tradicija, dostojan naše ponosne Medvednice i dostojan Zagreba grada. Taj dom je zamišljen, kako je već dobro poznato, na jednoj udivljenja vrijednoj osnovi, ali je on i udivljenja vrijednom energijom i ustrajnim radom svojega članstva stavljen pod krov i izgrađen i stoji i danas kao najprostraniji i najveći dom planinara na daleko i široko.

Ograničiti se na jednu skromnu zgradu i ne staviti sebi jedan dalji cilj, značilo bi sam sebe u razvoju zaustaviti, jer potreba da se dom potpunoma dovrši, bit će nam i ostaje besprekidni podstrek za novo razvijanje naših energija.

Mi smo, kao pravi planinari, postavili sebi cilj i treba najvećim žrtvama da savladamo poteškoće, da se svome cilju dovinemo. A taj cilj jeste Dom onakav, kako je zamišljen: udoban, topao, blagorodno zaklonište svakome, tko s nama osjeća i tko s nama radi — ali i spomenik i dokaz narodu i njegovom pokoljenju o našim visoko shvaćenim narodnim ciljevima!

Utrošena je u Dom sva društvena imovina. Mi smo upućeni, da pozovemo našu najširu javnost, da pomogne našemu nastojanju i da svojom materijalnom pomoći unese i svoje ime u dnevnike našega mukotrpnoga, ali po svome cilju uzvišenoga nastojanja.

Unutar Hrvatskog planinarskog društva osnovan je posebni odbor »Sabirna akcija«, kojemu je svrha, da organizira pribiranje novčanih prinosa i organizira rad svih društvenih snaga u cilju, da se Dom iznutra potpunoma uredi i snabdije inventarom.

Odbor djeluje u dva smjera.

»Akcija 1.000« imade svrhu, da među samim članstvom okupi 1.000 njih, koji će darovati po 500 Din, te bi se na taj način sabrala svota od Din 500.000.

Opće sabiranje apelira na svu našu javnost izvan društva i u društvu, da nas podupre što izdašnijim novčanim prinosima.

Mi čvrsto računamo na to, da će cjelokupno naše društvo — bilo ono učlanjeno ili ne bilo u H. P. D. — razumjeti našu riječ i našu molbu. Naš rad ne ide za našom ličnom koristi, on ide za tim da općenitosti posluži i da joj koristi pruži. Naš rad donijet će nama duševno zadovoljstvo, ali onima mlađima, koji za nama dolaze i koji će nastaviti započeto djelo, njima će donijeti koristi i olakšanje i prokrčiti puteve do što jačega organiziranja našega planinarstva,

kao odlične, jake i korisne potpore u razvijanju fizičkih i moralnih dobara našega naroda. U tome znaku vjerujemo, da će naša sabirna akcija požnjeti potpuni uspjeh.

Dr. Gjuro Janešović

pročelnik odbora Sabirne Akcije H.P.D.

Oblaci i vrijeme

Prof. Milan Kovačević (Zagreb)

Svanjiva... Ljudi se bude i dižu sa svojih ležaja i spremajući se svaki za svoj dnevni posao ogledavaju se na čas po nebu i obzoru, da prosude što im sprema nastali dan...

Od dana do dana nebo se ukazuje oku različno i utisak, što ga je ostavilo u duši čovjeka danas, rijetko će biti jednak sutrašnjem: oko će instinktivno opažati neku razliku, kolikogod ona bila neznatna. — Izgled neba i stanje vremena čovjeku se i nesvjesno utiskuje u dušu i suraduje sa čovjekom kod stvaranja njegove odluke, kako će se spremiti da svrši svoje poslove, ako su oni po svojoj vrsti vezani da se izvrše vani u prirodi.

Od naročitog utjecaja na raspoloženje i odluke bit će stanje neba i vremena kod seljaka, zemljoradnika i svakog drugog radnika zaposlenog u terenu, kod putnika bio on planinar, mornar ili zrakoplovac; kod vojnika, koji će nužno morati da se obazire na vremenske prilike, ako želi da mu akcija bude uspješna.

Ogledavajući se po nebu čovjek se začas predaje u vlast stečenog iskustva i urođenog instinkta služeći se prastarom valjda gestom svojih davnih pređa, sa željom ne samo da utvrdi kakvo je vrijeme u stanoviti čas, nego i da ustanovi — koliko se dade — kakvo bi vrijeme moglo nadoći bar u onom razdoblju, dok on bude svršavao svoje pohvate.

Pa što je to zapravo, što daje nebu — rekao bih — magičnu moć, da ovako utječe na čovjeka i njegove odluke? Ako treba da sasvim kratko odgovorimo, reći ćemo: o b l a c i.

Nebo i oblake možemo punim pravom smatrati vjernom vanjskom slikom i vidljivim odrazom svega zamršenog zbivanja u atmosferi, što ga u običnom životu ukratko označujemo imenom: vrijeme.

Zamislite nebo bez oblaka, vječno jednoliko vedro, a atmosferu lišenu njenih vodenih para i vode, koja se u bezbroj kapljica slaže u karakteristične oblike oblaka, katkada u upravo čarobne slike, s kojih ne možemo otrgnuti oka bez neke potajne želje, da dojam prekrasne prirodne slike čim dulje u nama potraje... Baš planinari dolaze nerijetko u priliku da se dive ovakvima prizorima stojeći na

vrhuncu brda i gledajući neobičnu i čarobnu igru svijetla, sjene i boja, što je daje sunčeve svjetlo obasjavajući oblake i krajinu. Bez oblaka nebo bi bilo kudikamo jednoličnije, a monotoniju trajne vedrine ublaživala bi donekle samo izmjena svjetla i tmine, što bi je davala odmjena dana i noći. Bez sumnje bi u tom slučaju tamna noć bila za čovjeka mnogo zanimljivija zbog zvijezda, koje bi se stalno mogle dobro vidjeti, pa nije puki slučaj da su baš stari narodi, koji su nastavali vedre krajeve Mesopotamije, Egipta i bliže okoline Sredozemnog mora, bili osnivači i najstariji pioniri astronomске nauke.

No i vječno oblačno, jednolično i tmurno-sivo nebo nije ništa bolje od trajne vedrine, jer takovo nebo zastire čovjeku Sunce, Mjesec i Zvijezde, opreka u rasvjeti danju i noću bila bi manja, a monotonija bila bi stoga još veća.

Nema sumnje da je čovjek već vrlo rano naučio razlikovati »vrijednost neba«; on je po izgledu neba, upoznavši njegove osobine, nastojao da si pomogne kod predskazivanja budućeg vremena. Bez dvojbe je i utjecaj »podneblja« na čovjeka i njegovu djelatnost bio i ostao od velikog značenja. Pa unatoč tome, što je čovjek manje ili više svjesno ovaj utjecaj osjećao i za se ga iskorišćivao, on je vrlo kasno došao do mogućnosti da to nebo i oblake pobliže upozna i da ih i znanstveno prouči i dade im određenije mjesto u svom kulturnom vidokrugu.

Prvi pokušaji naučne klasifikacije oblaka padaju u drugu polovicu 18. vijeka, a potječeći od poznatog prirodoslovca L a m a r c k a. Malo kasnije (god. 1803) dao je za to prvu osnovu engleski ljekarnik Luke Howard. On je bio jednak sretne ruke kod ustavnopravljenja glavnih tipova oblaka, kao i u izboru imena oblaka, a svrstao ih je u tri glavna tipa, kojima je dao imena: *cirrus* (kovrčasti), *cumulus* (gomilasti) i *stratus* (slojasti ili spruženi oblak). Osim toga on je uvrstio između glavnih tipova i neke prelazne oblike i nazvao ih prema kombinaciji njihovih karaktera: *cirrostratus*, *cirrocumulus*, *cumulo-stratus*, a kišni oblak nazvao je *nimbus*.

Na ovoj jednostavnoj osnovi, koja se u bitnosti dodanas održala, izgradili su u toku vremena mnogi drugi meteorološki stručnjaci čitav naučni sistem, a rezultati tih radova našli su svoj reprezentativni odraz u velikom »Internacionalnom atlasu oblaka«, od kojega je u god. 1930 izašao kao izvadak »mali atlas« sa 41 snimkom oblaka (u boji), shematskim skicama i tumačem u tekstu.

Za čitatelje će biti od interesa da kažemo nešto pobliže o nađenim vlastitim vrstama oblaka, kako ih danas nauka klasificira t. j. kako tumači njihov morfološki karakter (oblík) u vezi sa procesima, kojima je uvjetovan njihov genetički karakter (t. j. nastanak i opstanak njihov).

Svakoga pozornijeg posmatrača prirodnih pojava nesumnjivo je više puta zanimala slika neba u toplije doba godine, kada je naše nebo i poduze vremena kroz dan posijano ili pretrpano gomilastim bijelim oblacima. Ovi oblaci (*cumulus*), koji se pokazuju čas u malim grudama po obzoru, čas poput visokih glavica, koje se dižu sa ravne osnovke, sežući na jasno plavom nebu sve do zenita, nastaju zgušćivanjem vodenih para u jakim uzlaznim strujama zraka. Ove struje nastaju u atmosferi od jakoga dugotrajnog zagrijavanja donjih dijelova atmosfere pri stalnom, vedrom i toploem vremenu. Stvaranje cumulusa kaže nam uvijek da je pad temperature u atmosferi odozdo

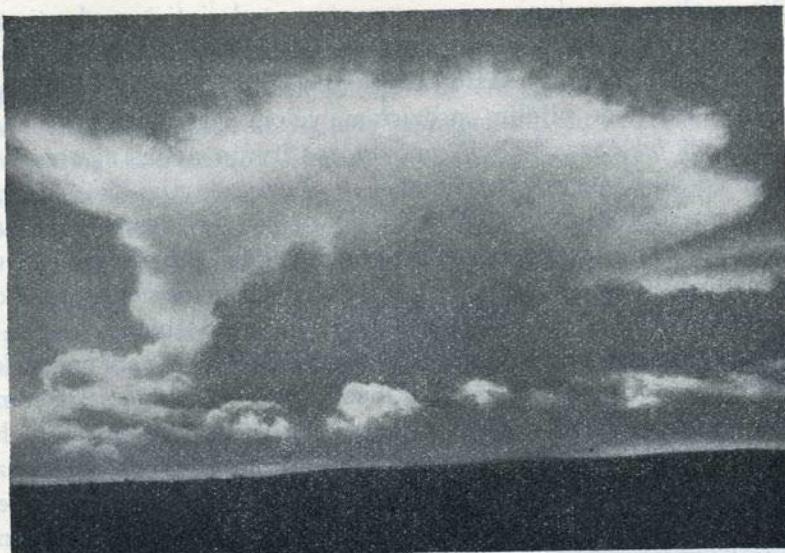

Sl. 1. **Cumulus** (glavice cumulusa nagnute su smjerom vjetra; lijevo gore rastrgani altocumulus; iza najviše glavice cumulusa vidi se bjeličasta pruga cirrostratusa)*

prema gore vrlo nagao. Ako se zagrijavanje Zemljine površine i dalje nastavi, ovakvo stanje će se danomice pojačavati i može dovesti do stvaranja olujnog oblaka (*cumulo-nimbus*), koji će obično biti uzrokom jačeg ali obično prolaznog poremećenja vremena, popraćena sa kišom, grmljavinom, a katkad i tučom i jakim vjetrom.

Tvorba cumulusa ne mora dovesti uvijek do ovakvog razvoja vremena. Ako u atmosferi nastanu bilo s kojega razloga jača horizontalna strujanja, stvaranje cumulusa ne će biti samo manje intenzivno nego i poremećeno; ovo se vidi po tome što se glavice oblaka

* Sve su slike u ovome članku uzete iz »Skracene medunarodne atlase oblaka i stanja neba«.

Sl. 2. **Cumulonimbus** (jasno se vidi, kako se je oblak u svom gornjem dijelu raširio u obliku nakovnja — *incus*, koji počakuje izraziti cirozni karakter; u nižim dijelovima razabiru se glavice sa karakterom *cumulusa*)

priklanjaju u smjeru strujanja, oblaci se trgaju (nastaje t. zv. *fracto-cumulus*) ili se razvlače (*strato-cumulus*) u dugačke debele pruge i ne dižu se tako visoko u atmosferu, da bi se iz njih mogao razviti cumulo-nimbus. Osnovka *cumulusa* i *cumulo-nimbusa* nalazi se redovno dosta blizu površine Zemlje (na cca 1400 m), no glavice ovih oblaka dižu se znatno više pa dosiju i do 6000 m, a kod *cumulo-nimbusa* i više (do 8000 m).

Za planinare, koji u ljetno doba godine poduzimaju duže izlete i putovanja, od važnosti je da se kod stvaranja putne osnove, a i tokom puta, po kojiput ogledaju i po nebu. Često će im velika jasnoća plavoga neba, nagao porast temperature pri zemlji i naoko nedužno provirivanje glavice kakvoga *cumulusa* iza brda na obzoru moći nagovijestiti da valja biti na oprezu pred jakom vremenskom nepogodom, koja može nastupiti istom negdje popodne ili pod večer. Prično pouzdanim vjesnikom ovakve nepogode sa grmljavom smatra se oblak, koga nauka zove *alto-cumulus castellatus*. U dosta velikoj visini nad Zemljom (oko 4000 m) javlja se taj oblak u obliku čitavog niza malih glavica *cumulusa*, poredanih u vodoravni red katkad sa zajedničkom dugoljastom osnovkom. Pojava oblaka je obično kratkoga trajanja, ne veže se na stanovito doba dana, a kazuje nam da je pad temperature sa porastom visine vrlo nagao, a stanje u atmosferi osobito podesno za stvaranje *cumulo-nimbusa*.

No ovakva promjena vremena može se odvijati i na drugi način. Češće u toplige doba godine znade se isprva vedro nebo naglo prevladiti tankim bijelim, vlasasto-kovrčastim oblacima (*cirrus*) ili katkad jedva zamjetljivim bijelim prozirnim velom (*cirro-stratus*). Ne će možda proći od časa, kad je počelo zastiranje neba, ni sat dva, a nastupit će jako olujno nevrijeme. — Teški tamno-sivi oblaci sa osnovkom u obliku t. zv. »olujnog luka«, koji se jasno ocrtava na svjetlijoj žućkastoj pozadini sa mlazovima kiše, zapravo nijesu ništa drugo nego osnovka cumulonimbusa nad glavom posmatrača. Ponad ovih tamnih oblaka vidi se kroz nepravilne rupe obično i jedan viši oblak nešto svijetlije boje, jednoličan ili slabo plastične trakaste strukture (*alto-stratus*). Ovaj oblak nastao je onda, kada se je cumulonimbus, dosegavši kod uzdizanja visinu od oko 4 km, raširio u horizontalnom pravcu. No njegova glavica nastavila je uspon, jer je uzlazna zračna struja ponovno ojačala, dok nije doprla u mnogo veće visine, gdje su se vodene kapljice oblaka smrzle i pretvorile u mirijade sitnih ledenih kristalića. Usljed jakih gibanja u tčj regiji atmosfere oblak se je tu ponovno raširio kao lepeza (ili u obliku nakovnja — *incus*), a iz njegova vrha nastali su već ranije spomenuti cirrus i cirro-stratus.

Vrlo karakteristična crta u dalnjem razvoju netom opisane slike neba jest raspadanje cumulusa i cumulo-nimbusa u degenerativne oblike, koji nose ime *strato-cumulus*. Zbog toga što je pod večer prestalo ugrijavanje atmosfere ili su horizontalne struje u atmosferi

Sl. 3. **Stratocumulus** (vesperalis — stvaranje cumulusa je prestalo, cumulus: su se razvukli u dugačke horizontalne pruge)

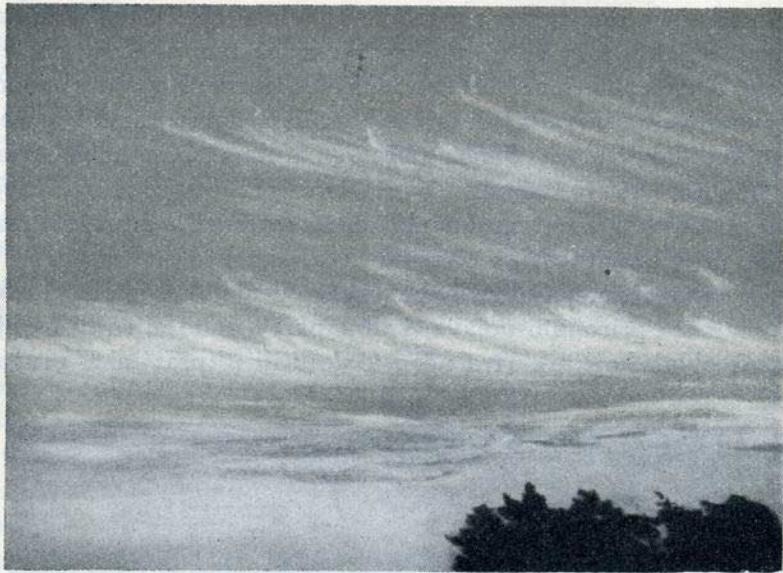
značno nadjačale one uzlazne, prelaze gomilasti oblaci u horizontalne spružene oblake, koji nebo prekrivaju u masivnim, sivo obojenim prugama, udruženi sa preostacima svih već opisanih vrsta oblaka. — *Stratocumulus (vesperalis)* daje često prilike, da se razviju u večernjim satima kod zalaca Sunca upravo čarobne slike neba nezabovljene ljepote. *Strato-cumulus* ove vrste predočuje nam stanje u atmosferi, kada se vrši raspadanje oblačnih masa a nastupa razvedrivanje, pa vjerojatnost za oborinu biva manja.

Još jedna osebujna slika neba vezat će uvijek poglede pozornog posmatrača prirodnih pojava, kad zapazi u rano jutro ili za lijepo mjesecine oblak koji prekriva nebo u sloju ili u pravilnim prugama,

Sl. 4. *Altostatus* (jednolična koprena altostratusa je dosta tanka i propušta svijetlo sunca; niži tamniji oblaci, rastrgnuti u krpe, jesu karaktera *fractostratus*)

a sastoji od velikog broja žarko rumenih ili bjelkastih plastičnih gruda. Grude mogu biti sad veće sad manje, nižu se u pravilne redove, tako da struktura oblaka pokazuje katkada prelijepе valovite ili rebraste oblike. Oblak se katkad giblje velikom brzinom, tako da se kod mjesecine pričinja kao da Mjesec bježi po nebu. Ovi valoviti oblaci, koje nauka zove zajedničkim imenom *undulatus* (valovit), nastaju slično kao i valovi na vodi, na granici, gdje su u dodiru dvije različne mase zraka, a razlikuju se po svojoj temperaturi i po pravcu i brzini gibanja. Kod *altocumulusa* grude su krupnije, plastično osjećnjene (naš narod ih zove »ovčice«); kod *cirro-cumulusa* grude su sitne (»janjići«). Za *cirro-cumulus* je značajno da dolazi u znatno

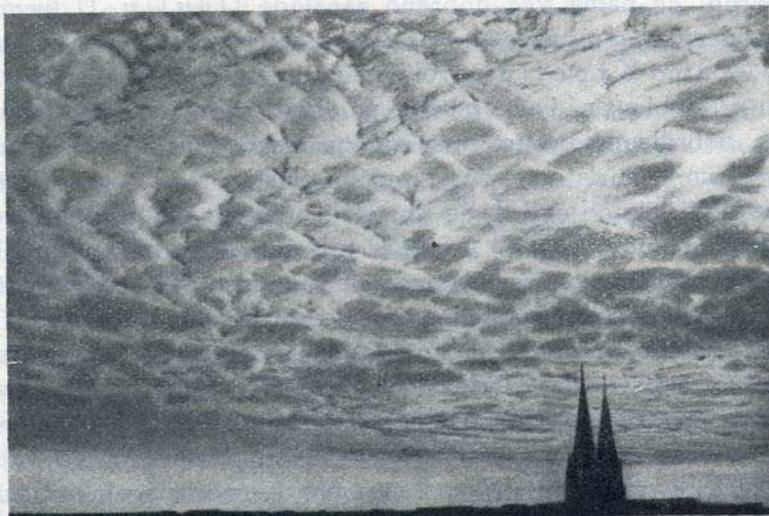

Sl. 5. **Cirrus** (u gornjem dijelu slike jasno se vide vlaknasti oblaci karaktera cirrus; desno dolje cirruse prekriva pruga altocumulusa; oblačna masa nadolazi sa horizonta, a oblačnost se povećava s vremenom)

većoj visini nego altocumulus, t. j. na 7000—8000 m u društvu sa cirrusom ili sa cirro-stratusom, od kojega često nastaje. Naprotiv je alto-cumulus u manjoj visini (3000—6000 m), sastoji se redovno od kapljica vode te je u tijesnijoj genetičkoj vezi sa alto-stratusom, jer oba oblaka mogu jedan iz drugoga nastati, budući da dolaze u podjednakoj visini. U grupi valovitih oblaka ima više varijanata, pa tako može i strato-cumulus nositi karakter »undulatusa«, kad je ovaj nastao u nižim slojevima atmosfere (1500—2500 m). Onda su grude oblaka znatno veće, tako da manji broj gruda prekriva i cijelo nebo, puštajući među sobom tek neznatne vedrine. — Grude oblaka pokazuju često težnju da se spoje pa prelaze pod stanovitim okolnostima u kišni *nimbo-stratus*. Ovaj oblak može nastati i sruštanjem alto-stratusa u niži položaj. Nimbostratus tvori jednolični sivkasti ili žučkasto-sivi sloj; iz njega najčešće padaju oborine.

Ispod nimbo-stratusa vidi se često još jedan niski oblak *stratus* u obliku tmurno-sive slabo plastične prevlake ili kao krpe razrtih rubova (*fracto-stratus*). Stratus može da u hladnije doba prekriva nebo u nižim predjelima dane i dane ne puštajući po čitave tjedne ni tračka sunca na zemlju. S njime se udružuju i jesenske male, tako da često nije moguće gledajući sa Zemljine površine razabratiti, da li nam vedrinu neba zastire oblak ili magla; no gledan odozgo pruža stratus planinarima i avijatičarima neobično ljuštu sliku valo-

vitog »oblačnog mora«, koje je na svojoj jasno ograničenoj površini često obasjano punim Suncem ili mjesecinom sa vetroga ili tek malo naoblačenog neba. Dugotrajnije ležanje stratusa nad stanovitim krajem obično je znak velike stalnosti vremena i stabilnog ravnotežja u atmosferi, jer je zrak nad površinom Zemlje hladan, težak i teško pokretljiv.

Sl. 6. **Altocumulus** (*translucidus* — sloj oblaka je složen u dva pravca — diagonalno; oblak se sastoji djelomično od samostalnih plastičnih gruda, a dijelom od ploča, koje manje ili više jedna u drugu prelaze)

Za meteorologa-prognostičara i pretkazivača vremena upoznavanje karaktera oblačnosti je od velike važnosti. On može, sakupivši podatke o stanju neba na mnogo mjesta jednog većeg teritorija za stanoviti čas, da stvori sliku o razdiobi oblačnih masa i da prema njihovom morfološkom karakteru predoči, koji fizikalni procesi u atmosferi su se u pojedinim sektorima toga teritorija u taj čas zbirali. No ni ovaj »sinoptički« pogled na nebo ne dostaje često da se dobro upozna karakter atmosferskog stanja, jer su zbivanja u njoj vrlo zamršena, pa je tim manje moguće da gledajući samo nebo svoje uže okoline sa sigurnošću zaključujemo na razvoj vremena. No ne dade se poreći, da se dugotrajnjim opažanjima na istom mjestu dadu u tom pogledu steći neka iskustva, koja će po načelu analogije i laiku dati stanovitu mogućnost, da zaključi i nagovijesti karakter i razvoj budućeg vremena za kraće razdoblje bar u generalnim crtama.

Na Kleku (6. X. 1935.)

Dr. Duro Janešović (Zagreb)

U ozraku ranoga jutra, što se rađa u krvavim oblacima, sa kojima se presvukao istočni horizont, kao žeženi bakar odrazuje se i žari o suroj pozadini zapadnoga neba masiv Kleka, toga našeg mitskog diva, našeg Matterhorna .... A jutro je tiho i mirno, ovlažno i sumorno. Za nama već dobrano zaostade O gulin. U lijevo i u desno od našega puta zelene se košanice; pase se blago u kotarimama, — a po Krepelju nevoljnome runi se već prvo sunce. Prođosmo Molinarijev most, pa kod zavoja ceste udarismo odmah uzbrdicom preko mršavih pašinaca, pustih jošte sada u zoru, ali punih mirisa metvice i majčine dušice, što se raznosi oštrim zrakom, koji bije od ovih brda i prodolica. Nas sedmero planinara — sve odreda članovi H. P. D. — ide u posjete našemu miljeniku Kleku, da mu pjesmom svojom razagnamo sumorne misli i da smijehu našemu odgovori jasnom jekom svojih tajanstvenih stijena i ponora. U razgovoru o slabo prospavanoj noći, te u nestasnome planinarskom bockanju i šali izbismo doskora na cestu kod kilometarskoga stupa 16. Tu se okupismo, odahnusmo i učutasmo .... Pred nama Klek: golem, ponosit, prkosan, šutljiv i tajanstven, sav u suncu i vedrini. Ispod njega uvalina prostrana i ogromna — obrasla niskim šumarcima; prošarana visinskim pašnjacima, što se ruše i gube tamo spram Turkovićsela i Gomirja. Nad nama i oko nas svečani neki mir ranoga jutra u listopadu, a u nama nemir od neke zapretane sreće, jer nam je dano, da dišemo ovaj gorski zrak i da gledamo sliku, na kojoj nam se odmara oko i podiže neki neslućeni zanos. Časom stigosmo do markacije sa strijelicom u desno, ukraj ceste i jedno za drugim preko mokrih stubastih pećina; preko rosnoga lišća, što ga obra prva jesen; uzanom stazicom, obilato markiranim puteljkom, mladom šumom i rosnim sječinama, sve na više, ostavljajući sve dublje pod sobom bajnu kotlinu u desno, dosižemo prve poveće čistine, po kojima se prosule svijetlo-ljubičaste mrazove sestrice. Nakon nekih 20 minuta dosegosmo okuku, gdje put skreće oštro u lijevo i tu nam puče opet sloboden pogled preko strmih bočina i udolica. Po Kleku veze jesen svoj šarenim vezak. Bujadina je već sva požutjela, a i tako kržljava šuma pusti — šarajući se crvenim, žutim i smeđim šarama. Iza ovoga ruba, pa preko uvaline, što je para šumnii gorski potočić, sa vrelom podno samoga Kleka, iskočila nam je pred oči impozantna jugoistočna stijena i udarila svojom surosinjavom, izbrzdanom čelenkom u plavetilo neba. Po rubovima troglavoga vrha pojaviše se časom sitne crne točkice; cijeli niz, jedna za drugom, pomicući se sporo i nestajući u glomaznoj spodobi kle-

kovske glave. To su planinari, koji su iz Zagreba stigli noćnim vlakom i ravno krenuli na Klek.

Sunce nas je pratilo sve do raskrsnice puteva, što se tu sijeku i teku spram Turković sela, spram Bjelskoga, odnosno Musulinskoga potoka i spram našega smjera do ceste za Novi. Tu udariše ledeni vjetrovi, a do tada bistra silhueta grandiozne stijene smrši se i zamuti: sva se časom ovila bijelim pahuljastim oblakom, što joj se od ponosna čela odbio. Od Bijelih Stijena primicale se spram nas goleme bijelo sive oblačine, koje nam nisu navještale baš ništa dobro ...

Prevalili smo mučnu strmen sjenokošu i zastadosmo u njihovom najvišem rubu, ukraj stare bukovine; otvorismo torbe i tu se okrijepismo. Duboko pod nama iznikoše grupe planinara i stade dozivanje, koje prekinu planinsku tišinu. Čak se sa vrha Kleka ozva odužen zov nekoliko glasova istovremeno i kliktanje se poveza i razli planinom. Te su nedjelje naime poduzeli članovi H. P. D. iz Zagreba zajedno sa Ogulinskom podružnicom svoj zajednički izlet na Klek, koji je započeo pod najljepšim izgledima.

Zapali smo u gustu maglu i što se više primicasmo vrhu, to nas je sve više pratio ledeni vjetar. Iz dolina ključala je sveđer nova magla i tjerana vjetrom ovijala se oko stijena, šibala šumu i kamen; razdirala se po staroj smrekovini i lomila se u sunčanim zrakama, da nam opet časom sakrije sunce. Tako je to trajalo sve do vrha, na koji stigosmo u 9 sati.

Časom bi nam se kroz prodore oblaka u suncu odrazio i problistao krajčak neznane krajine negdje daleko i duboko, ali stalnog izgleda nije bilo. Skovrtljali smo se u povisoku travu iza škrapa i stijena, jer je vjetar toliko bio jak, da se nije moglo stajati. Na mahove, kad bi sunce prodrlo maglu, naziralo se je zlato jeseni, što je oprasilo bokove Kleka i Klečica i u snježnoj bi se bjelini magle povjerala duga u prekrasnim, živim bojama, pružajući nam čudesno divnu sliku: igru sunca i magle, kakova se rijetko doživljava! U jednom času očistila se je glava Klekova i mi stojeći u bistromu suncu ostadosmo zapanjeni nenadnom vizijom planinskoga carstva: Spram zapada Biće Stijene, sve kao da su od snijega sazdane; Bjelasica, Kapela i Risnjak, pa okolo naokolo spram jugozapada i juga besprekidan lanac neznanih planina i vrhunaca sve jedan za drugim, naslagani u sivim i ljubičastim sjenama. Duboko podno nas sunčao se je Musulinski potok kao crveni leptir na zelenoj svili, a Mrežnica se ljeskala o suncu kao srebrni trak, gubeći se daleko spram horizonta i nestajući u mlječnoj magli. Ogulin se kupao u suncu, a Mrežnica se, s te strane, odražavala od zelenih polja svojom dubokom modrinom. Salopek selo, Sv. Petar,

Turković selo, Gomirje, Vrbovsko i na desetke još znanih i neznanih sela. A spram sjeveroistoka obrisi Medvednice, jasni i određeni, dižući se ponad srebrne magle, koja je bila prekrila svu nizinu od Plaskoga preko Oštarija, pa tamo spram Lešća i Dubrava. Sve je to trajalo samo nekoliko minuta, a tada se je, duboko ispod nas, opet sve uskuhalo i zaparilo, kao da se puši iz desetaka vulkana: magle su tjerale ravno na nas, prebacujući se strelovito preko vrha. Počeli smo se tresti od zime. Zato smo pokupili svoje stvari i brže bolje, uz jaki vjetar i neprodirnu maglu napustili vrhunac.

(Svršit će se)

Nalazišta runolista u Sjeveroistočnim Prokljijama

Dr. Fran Kušan (Zagreb)

Ostavljamo Rožaj, nekad bogato mjestance, koje se je smjestilo na vrlo zgodnom položaju uz rijeku Ibar, a u visini od preko 1000 m nad morem. Krećemo prema jugu i uspinjemo se prema rijeci Crnja, koju doskora prolazimo, prolazeći njezinim širokim koriptom, punim valutica. Cilj nam je žandarmerijska stanica Kula kod Đurkovog Razbojišta, odakle ćemo poduzeti uspone na Rusuliju. Rusulija! Odakle li je to ime i kojoj li zapravo planini pripada? Je li to ona planina, čije smo ogoljene strane vidjeli još iz doline Ibra? Pogledamo li na kartu, vidjet ćemo, da je imenom »Maja Rusulija« označen samo jedan dio čitavog ovog planinskog sklopa, koji se uzdiže skoro posve okomito iz Metohijske ravni. Sjeverni njegovi dijelovi, predbrda i klanci označeni su imenom Žljeb.

Prešavši potok Crnju penjemo se u zavojima uz Strmencu do visine od nekih 1400 m. Kasnije je uspon blaži, prolazimo jelovom šumom. Evo i Dačića stanova, odakle uz nešto jači uspon i pored Irovika nije daleko do Kule. Odatle ćemo ugledati sjeverne i strme obronke ekvatorijalnog smještenog planinskog masiva, za koji nam svi tvrde da se zove Rusulija.

No vrijeme nam nije bilo skljono: magla, kiša i oblaci zavili su skoro posve okolne vrhove. Nije se moglo nikamo. Iskoristio sam priliku i pošao s pratiocem Jahom u dolinu podno sjevernih obronaka Rusulije. Ta se dolina u smjeru prema istoku i jugoistoku sve više sužuje i obilazi kao uski klanac sjeveroistočni rub Rusulije, probijajući se kod Stubice prema Metohiji. To je glasoviti klanac, najbolja i najbrža veza Rožaja s Metohijom, kojom se vrši izmjena

dobra sjevera s jugom. Zovu ga svi Žljebo m. Za botaničara je vrlo važan, jer se na njegovim strmim i kamenitim stranama sklo niše mnoge rijetke biljke (*Ramondia serbica*). Najnepristupačnija i strma mjesta osvojio je bor munika (*Pinus leucodermis*).

Na Rusuliju moramo preko njezinih sjeverozapadnih vrhova. Kod toga smo morali biti jako oprezni i izbjegavati neprohodne plohe planinskog bora (*Pinus montana*), koji svojim dugim i prilegnutim granama čini najbolju zapreku svakom napredovanju. Staza tu nema, ono malo čobana-Arnauta, što se sa svojim stadima ovuda zadržavaju, ne trebaju puta. Treba se uspeti na svaku uzvisinu i odande razmotriti okolni teren — te vještim zaobilaznjem i provlačenjem kroz neobrasla mjesta doći što više naprijed...

Već smo iznad 2200 m. Pored planinskog bora i smreke raste tu samo još izrazito visokoplaninsko bilje, koje svojim prilegnutim rastom, sitnim, kožnatim i dlakavim listićima može da odoli svim nepogodama ovako visokog staništa.

Zima je — po granju i bilju popao je gusti mraz, kojeg možemo da stružemo i skupljamo u obliku sitnih, bodljikavih iglica. Veseli smo, jer znamo, da ćemo imati lijep dan.

Spustili smo se u prostranu zaravan, čiju pozadinu čine — po našem mišljenju — najviši vrhovi Rusulije. Ravan je posuta jastučastim izbočinama, preko kojih mora da struze jaki vjetar, odnašajući preko zime svaki snijeg. Tu je i najznačajnija družina planinskog bilja. Više i niže bilje udružuje se u jedinstvenu cjelinu, koja se stalno i na sličnim mjestima ponavlja. Uz lišaje, koji su ovdje izrazito alpskog karaktera (*Cetraria islandica*, *C. nivalis*, *C. juniperina*, *Thamnolia vermicularis* itd.), evo nam i našeg miljenika — runolista. U početku tu i tamo po koji primjerak, kasnije sve više i više. Nismo se mogli nauživati na pogled ove lijepe i nama planinarima tako drage biljke... Hodali smo sate i sate preko ravnih, strmih, slabije i jače nagnutih kamenitih mjesta, okičenih bezbrojnim prijercima runolista... Ovakovo mnoštvo runolista ne susreće se danas u ostalim planinama Evrope.

Pa i ako planinari i prirodoslovci slabo zalaze u ove strane, ipak je ovo nalazište runolista u naučnom svijetu već poznato. Prvi ga je utvrdio zoolog Penther, prema kojemu kasnije i srpski botaničar Košanin* uzima runolist za vrlo karakterističnu biljku ovog dijela Prokletija. Godine 1933 sakupljaju ga obilno Černjavski, Lindtner i Rudski, koji o tome izvještava u »Prirodi«, za mjesec travanj 1935 g. Time postaje ovo nalazište runolista poznato i široj javnosti. Iz onoga, što je Rudski napisao o tome nalazištu,

* Košanin u Glasniku Geografskog društva, Beograd, sv. 718, 1922.

Foto: Dr. Kušan

Primjerač runolista sa 46 glavica na vrhu Rusulije

nije samo jasno, na kojim je on sve planinama bio i da li se je popeo na najviše vrhove Rusulije. Rudski se je u označivanju toga područja poveo u nazivima za najnovijim vojnim specijalkama, koji nisu ispravni. Rusuljom nazivaju tamošnji stanovnici planinu, koja se izdiže na sjeverozapadnoj strani Metohije i na sjever Pećkoj Bistrici te se prostire na sjeveru do tjesnaca Žlijeba. Ona se uspinje u nekoliko samostalnih i dosta udaljenih vrhova, koji prelaze preko 2300 m. Najviši je onaj u južnom dijelu, koji mjeri 2380 m, a koji je na karti označen kao Maja Rusolija. I on je sav u runolistu, ali runolista ima jako mnogo i na Rusuljinim sjevernim i istočnim vrhuncima, koji se vide na našoj slici. Područje runolista proteže se sve od ravnih mjesta u sedlima između vrhunaca preko izloženih i strmih obronaka do najjače izloženih i glavičastih vrhova.

Pojedinačno dolazi runolist i na zapadnoj strani Rusulije, gdje se ona preko točila i vododerina spušta u Štedimsku visoravan. U toj zatalasanoj i do 1800 visokoj visoravni, koja se prostire od zapadnog podnožja Rusulije na zapad do čunjastog planinskog masiva Amice (u karti Šedin, 2272 m), nalaze se sočni pašnjaci ukrašeni prekrasnim cvjetovima klinčaca — *Dianthus superbus*. Tu je prekinuto područje runolista, koji se opet pojavljuje na zapadnim obroncima gornjeg dijela Amice, gdje nije tako čest. Tu ga je prvi našao dr. Simonović, u čijem sam društvu bio na ovoj ekskurziji.

Mnogo obilnije dolazi runolist na najzapadnije smještenoj planini, na Hajli (2400 m), čiji se greben prostire u smjeru zapad-istok i koja predstavlja još izrazitiju klimatsku pregradu. Tu je runolist

vrlo obilno razvijen na sjevernoj strani grebena kao i na samom vrhu.

Vidimo iz svega, što smo gore naveli, da je runolist u ovom dijelu Prokletija, koji se smjestio između Rugove i Pećke Bistrice te Metohije i gornjeg toka rijeke Ibra, vrlo obična i raširena planinska biljka, čija se vrlo brojna nalazišta prostiru u području iznad 2000 m, što nije nikakova velika visina za ovu geografsku širinu.

Foto: Dr. Kušan

Zadruža višeg bilja i lišaja, u kojoj dolazi runolist

Runolist je tu razvijen u svojoj podvrsti *nivale*, koja se odlikuje nižim rastom, kratko lopataston lancetastim listovima, koji su često svinuti i na gornjoj strani jače dlakavi i trouglastim pricvjetnim listovima, koji su snježno dlakavi i nešto duži od cvjetnih glavica. Čitava je biljka jače pamučasto dlakava, a dolazi na Balkanu u području sjeveroistočnih Prokletija i bugarskih planina (Hayek!).

Njegovo se biljno društvo sastoji pretežno iz biljaka, koje su u svojoj građi (prilegnuti oblici, jača dlakavost, kožnati i mali listići) prilagođene na ovako ekstremna staništa. Od nižih biljaka nalaze se tu već spomenuti lišaji. Njegova se staništa već izdaleka razaznaju, jer su dobro karakterizirana prevladavanjem golih dijelova vapnenih stijena. Tu je runolist i razvijen u spomenutom obliku. No on odatle zalazi i u travom jače obrasla mjesta i u klekadinu, gdje se uslijed nedostatka svijetla znatno produžuje i mijenja u svome obliku.

Kako u čitavom ovom području runolist nije bio dosada izvrgnut nikakvoj opasnosti uništavanja (planinara nema, čobani ne vide u njemu ništa naročito, a ovce ga ne pasu), to je on ovdje razvijen još na svome prirodnom staništu i nije mu bilo potrebno da se zakloni na nepristupačna i stjenovita mjesta, kao što je to učinio u našim planinama.

Pa ipak ima i tu runolist svojih protivnika — »kulturni« stranci, koji su tamo u službi, poznaju njegovu vrijednost pa već nastoje, da ga što više saberu i pošalju onamo, gdje ga ima malo i gdje se može dobro unovčiti.

Bilo bi potrebno da se posebnim zakonom zabrani svako suvišno sabiranje runolista u ovim planinama i time sačuva ovaj rijetki planinski vrt u njegovoj prirodnoj ljepoti.

Sjeverni dio Rusulije

Foto: Dr. Kušan

„Hrvatske planine”

Priopćujemo ovaj prikaz o albumu slika »Hrvatske planine«, koji je napisao za »Hrvatski planinar« naš uvaženi član i poznati stručnjak u fotografiji g. dr. R. Simonović.

Uredništvo

Dobio sam jubileumski album i prosto da kažem latinski »obstupui« a naški »zadivio sam se i začudio« i priyatno iznenadio, kad sam vido, da i mi hrvatski planinari umijemo slikati i stvoriti nešto lijepo, tako da cito svijet mora priznati, da je to nešto vanredno, nenadmašivo lijepo i prelijepo!

Prosto jedna slika ljepša od druge! A svaka je prava umjetnička i vještačka tvorevina! Evo zašto:

1. Predmet svake slike predstavlja jednu zaokruženu cjelinu i onda, ako je slika pregledna od cijele planine, na pr.: Oštrec, Klek, Obruč, Pješevica, Jahorina;

i onda, ako je iz ojeline uzeta samo jedna partija, na pr.: Ravna Gora, Bijele Stijene, Zavižan, Paklenica, Rossijeva kuća, Badanj, Prenj, Bahtijevica i dr.;

pa i onda, ako je na slici detalj, koji se mora iz blizine gledati i slikati, kao erozija na stijenama iza Tulovih Greda od Poljaka ili divne botaničke slike *Degenia* i *Aubrietia* od Horvata.

2. Svaki slikar stao je na najzgodnije mjesto i slikao s onoga mjesta, odakle se predmet najbolje vidi i najljepšu sliku daje, i kod generalnih slika cijele planine i tamo, gdje je samo jedna krasna partija slikana. Izabratи najzgodnije mjesto nije uvijek lako, jer se često mora s aparatom daleko zaobilaziti ili niz brdo spuštati ili uz brdo penjati.

3. Osvjetljenje na svima slikama je vanredno lijepo, jer je svaki slikar pogodio baš onaj momenat, kad je predmet zgodno rasvjetljen, tako da je svaka slika plastična: a to je samo onda, kad sunce sija slikaru sa strane, a ne sija ni u lice ni u leđa. Kad god sam polazio na put, ja sam kod kuće na mapi izračunao, kada treba da slikam okomite stijene, koje su okrenute na sjeverozapad, kao na pr. Kozjak na Velebitu ili na sjeveroistok kao Veleš u Hercegovini, pa sam nastojao da tamo budem ili poslije podne oko 5 sati ili ujutro oko 7 sati, kad sunce obasja te stijene.

S albumom »Hrvatske planine« može se dići i ponositi naše Hrvatsko planinarsko društvo, jer je ostvarilo i stvorilo do sada najljepši album u Jugoslaviji, album, u kome su naši amateri pokazali, da su pravi umjetnici, vješti majstori i vrlo dobri vještaci, na vrhuncu amaterske vještine i tehnike.

Mnogi pravi tako zvani akademski slikari potcjenjuju i omalovažavaju fotografiju, da to nije umjetnost nego zanatska vještina. No tu nemaju pravo!

Kad Bog stvori nešto vanredno lijepo, neki veličanstven, divan predmet, onda amater isto kao i slikar vidi, razumije i u svojoj duši shvati tu ljepotu predmeta, pa onda izabere zgodno mjesto, od kuda našem oku taj predmet najljepši izgleda i čeka momenat, kada je taj predmet najljepše osvjetljen. Izabratи predmet, poziciju (Standpunkt) i osvjetljenje, to je prava umjetnost kako kod slikara tako i kod fotografa amatera.

Namjestiti aparat, upraviti ga na predmet, udešavati sliku, podmetnuti osjetljivu ploču ili film, pa otklopiti i zaklopiti aparat, to je majstoriјa.

Kad svijetlost za trenutak oka stvori na osjetljivoj ploči savršeno točnu i vjernu sliku, koja se ne može vidjeti, pa je amater izazove i izradi, tako da se vidi i da se od negativa može napraviti pozitiv i reproducirati tačno u stotine primjeraka, onda je to vještina.

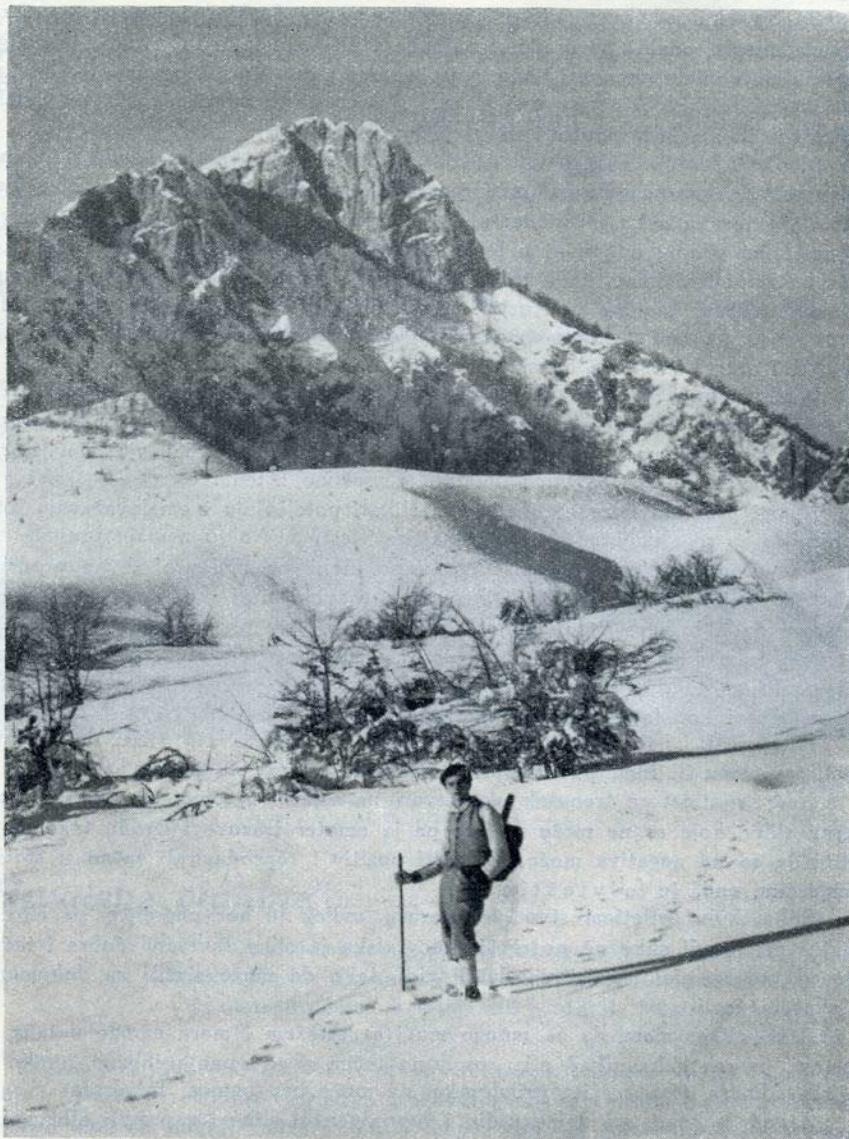
Slika, koju svijetlost stvori u aparatu, uvijek je bez pogreške, pa ako ni amater pri izradi slike ne pogriješi, fotografска je slika savršeno dobra i tačna, tako da se na njoj i najsjitniji detalj vidi, tako da može služiti za dokumenat i dokaz tačnosti.

Pravi slikar mora da se mnogo muči sa crtežem i mora mnogo detalja da izostavi, pa mu slika nikad nije apsolutno tačna nego samo približno, a ako će da reproducira sliku u više primjeraka, ne može bez pomoći fotografa.

Zavod, u kome ste dali izraditi i reproducirati slike i napraviti album, isto je tako savršeno vještački i solidno radio, te smo dobili album, koji se svakome mora dopasti, koji svaki naš planinar treba da nabavi, jer nije skup nego vrlo jeftin, pošto amateri za svoje materijalne izdatke, za ploče i filmove, kemikalije, putovanje, trošak, trud i dangubu nikakve naknade ne traže, pa onaj koji kupuje album upravo plaća samo izradbu, papir i tisak.

Čestitam i predsjedništvu i društvu na albumu! Živjeli svi, koji su suradivali; uvjeren sam, da će se brzo sve rasprodati i da će brzo trebatи drugo izdanje; želim da se nastavi, ali ne svakih 60 godina jedan album nego najmanje svake druge godine.

(Svršit će se.)

Naša naslovna slika prikazuje Klek sa jugoistočnom stijenom i livade na njegovom podnožju između Bijelskog i Sovinice pod debelim snježnim pokrovom. Sunce zapada i svojim posljednjim zrakama obasjava snježnu krajину, koja nas zove da okušamo skijašku sreću. Sliku je snimio dr. Dragan Marković (Ogulin — Zagreb).

Društvene vijesti

Planinarski dom na Platku. Davna je želja sušačkih planinara bila, da na Platku, koji se nalazi u području između Risnjaka i Obruča, a na podnožju hrvatskog Snježnika, podignu svoj planinarski dom.

Iz Sušaka vodi do Platka oko 30 km duga automobilska cesta, na visinu od 1111 m. Ovdje, nedaleko mora, usred prekrasnih šuma i visoravnih leži od vjetra zaklonjena i ubava dolina, koju je

nara i skijaša. Odbor je zastupao potpredsjednik dr. Hinko Emili, blagajnik Ivo Vlašić i pročelnik građevinskog odbora Krsto Šojat. Maticu je zastupao začasni član HPD-a kap. Gjuro Panay, grad Sušak i Turistički savez za Hrvatsko Primorje i Gorski Kotar gradačelnik Gjuro Ružić, Hašk, Skiklub Zagreb i Zagrebački zimsko-športski pot-savez dr. Ivo Lipovčak. Direkciju šuma na Sušaku zastupao je Ing. Močan.

Planinarski dom na Platku

Hrvatsko planinarsko društvo podr. »Velebit« na Sušaku izabrala za građilište. Za nepunih 5 mjeseci pretvorena je ta zamisao u stvarnost. Odbor podružnice sa svojim vrijednim predsjednikom dr. Dinkom Vitezicem, koji je već začasni član Matice HPD-a, uz najveću požrtvovnost pročelnika građevinskog odbora Krste Šojata, poznatog planinarskog radnika, uspio je, da zainteresuje na Sušaku šire krugove građanstva za tu gradnju. Na taj su način osigurana potrebna sredstva od nekih Din 200.000.—

15. prosinca o. g. izvršeno je svečano otvorenje toga doma, kome je za sada izgrađen podrum i prizemlje, dočim bi se prvi sprat imao izgraditi kasnije, tokom ljeta 1936. Na tome otvorenju sudjelovalo je iz Sušaka i okolice oko 150 plani-

K tome su bili prisutni predstavnici vojske, sokola itd.

Prekrasni snijeg i vanredni izleti u predjele Snježnika uvjerili su već prvog dana sve prisutne o sretnoj zamisli sušačkih planinara, da baš ovdje sagrade eto već svoju treću planinarsku kuću. Prva je ona na Obuču, a druga ispod samog vrha Risnjaka. Visina samog predjela oko Platka osigurava povoljne snježne prilike i za vrijeme južnog vremena, a zaklon od toplijih zračnih struja podržava snijeg u tim krajevima do mjeseca travnja. Ako se k tome uoči blizina Sušaka te pristupačnost dobrom cestom, tada ne predstavlja taj dom samo atrakciju za domaće športaše već i za svakog posjetioca našeg Hrvatskog Primorja.

Planinarska predavanja u zagrebačkoj radiostanici. Na molbu Hrvatskog planodruštva središnjice odlučila je uprava zagrebačke radiostanice, da se i u našoj radiostanici održe mjesečno dva planinarska predavanja. Za predavanje je rezervirano 15 minuta u subotu na večer, a predavati mogu članovi HPD-a. Prvo je predavanje održao potpredsednik dr. F. Kušan u subotu, dne 14. XII. 1935., o smislu i vrijednosti suvremenog planinarstva. Slijedeća su predavanja: o razvoju i djelovanju HPD-a (dr. Cividini); o Vlašić planini (Čubelić). Predavanja organizira dr. F. Kušan, pa se umoljavaju svi oni, koji bi želili predavati i imaju zgodnu temu, da se obrate na našeg urednika.

Glavni godišnji sastanak Ski-sekcije H. P. D. »Bjelašnice«, Sarajevo. Dne 30. listopada 1935. održala je S. S. H. P. D. »Bjelašnice« prvi godišnji sastanak, na kome su se našli na okupu skoro svi njezini članovi. U svome pozdravnom govoru pročelnik J. Nepomucki se zahvaljuje članstvu na brojnom odzivu, ističući, da je uređenjem skijaškog skloništa na Kasov Dolu pod Bjelašnicom udaren temelj dalnjem razvitku S. S.

Tajnik Lj. Stipić u iscrpljivom izvještaju iznosi rad odbora u minuloj društvenoj godini, koji se je u glavnom kretao oko uređenja skijaškog skloništa u Kasov Dolu, koje je svečano otvoreno dne 25. kolovoza o. g., o čemu je već bilo govora u »Hrv. planinaru«. Potpuno bez sredstava, vjerujući u svijest i agilnost članova društva S. S. je zakupila od Direkcije šuma u Sarajevu napuštenu kolibu i pretvorila je u prijatno skijaško sklonište, koje može primiti oko 15 planinara, a predstavlja vrijednost od nekih Din 10.000.—.

Blagajnik G. Jereb iznio je novčano poslovanje S. S., koje je bilo vezano sa izgradnjom skloništa i pribavljanjem novčanih sredstava.

Na prijedlog člana nadzornog odbora J. Hušnera podijeljena je razriješnica odboru.

U novi odbor su izabrani: pročelnik: J. Nepomucki, zamjenik: J. Cvitković, tajnik I.: Lj. Stipić, tajnik II.: Lintzender, blagajnik: A. Pogačnik, knjižničar: K. Sieber, oružar: R. Baldasar, odbornici: G. Jereb, F. Hirschler i V. Košec, nadzorni odbor: dr. J. Fleger, J. Hušner i B. Holzner.

U eventualijama je članovima preporučeno, da kod nabavljanja ski odijela nastoje nabaviti odijelo prema preporuci matičine S. S. obzirom na boju i krov.

B.

Uspjela priredba »Šumskog dana« na Mosoru. Splitsko »Novo Doba« od 10. XI. 1935. donosi iscrpljivi prikaz (s 1 sl.) ove nadasve uspjele priredbe H. P. D. podr. »Mosor« u Splitu. Uz veliki broj učesnika (do 180 planinara i daka), koji su po lošem vremenu prisjeli do doma, gdje je odslužena služba božja, obavljeno je sađenje borića. Značenje ove priredbe prikazao je najprije predsjednik »Mosora«, a zatim je šumarski g. Pavličević izložio stručne upute, obavivši još prije sve potrebne predradnje. Samo sađenje izvršeno je s najvećim marom i s pravom pobožnošću, čime je dokazana velika ljubav i razumijevanje za ovakav rad na pošumljivanju krševitih obronaka.

H. P. D. Podružnica »Škamnica« u Brinju održala je dne 17. XI. 1935. izvanrednu skupštinu, na kojoj je primljena ostavka predsjednika Vučića, a proveden izbor novog predsjednika. Za predsjednika je izabran M. Fröhlich.

Dar Hrvatskom planinarskom muzeju. Poznati planinar g. D. Jakšić poklonio je našem muzeju obilnu (1360 araka) i vrlo dragocjenu herbarsku zbirku, koju je priredio sakupljajući biljke na svojim brojnim izletima po planinama tuzemstva i inozemstva. Ljubav, s kojom je g. Jakšić sabirao, prešao, sređivao i opredjeljivao ovo bilje, očituje se na svakom primjerku, koji će svi od reda moći da posluže kao osnova za daljnje izgrađivanje herbarske zbirke novog

muzeja. Biljke su sabrane na mnogim planinama Slovenije, Hrvatske, Dalmacije, Hercegovine, Srbije, Švedske i Norveške. — Na ovom velikom i skupocjenom daru izriče Hrvatsko planinsko društvo g. D. Jakšiću svoju osobitu zahvalnost.

Sa sjednica upravnog odbora H. P. D. matice. 21. X. 1935.: Dr. Cividini izvještava o svome nastojanju, da se preko g. dra. Vitanuša dobiju tačni podaci o stanju unesrećenog Linarića, koga bi trebalo prenijeti u zagrebačku kliniku. Vijesti još nema. Izvještavajući o kolaudaciji doma na Risnjaku ističe Plaček, da je temeljitim popravkom kuća poprimila posve drugi izgled iznutra i izvana (novi krov, pregrade, popravak zidova i prozora, izolacija itd.), tako da sada može u cijelosti da posluži svojoj svrsi. Predlaže da se opskrbniku dadne jedna sobica u I. katu, a u drugoj da se urede zajednički ležaji. Ing. Senderdi tvrdi, da bi ipak trebalo izvana obložiti kuću drvetom, jer kamen upija vodu. Isto treba potrošiti i staju. Obojica se izvjestitelja slazu u tome, da današnji opskrbnik ne vrši svoju dužnost kako treba, pa da prema tome treba tražiti drugoga. Dr. Janečković izvještava o započetoj »akciji hiljade«, nakon čega mu se i povjerava vodstvo ove akcije. Ističe i potrebu dizanja zajma kod Gradske općine. Dr. Janečković dobiva ovlaštenje, da u tu svrhu stupi u vezu s drugim zagrebačkim odborima. Iz upravnog će odbora s njim raditi u ovoj akciji dr. Cividini, Veiler, Plaček i Senderdi. Njima se daje puna vlast u svim odlukama. Zaključuje se i održanje zabave pa se u tu svrhu formira i posebni odbor (Bronić, Hitztaler, Benković, Mlinarić, Plaček, Šagovac i Veiler). Zabava će se održati u dvorani »Hrv. Sokola«. Čitaju se još razni dopisi, o kojima se raspravlja. Čubelić ističe potrebu brže ekspedicije »Hrv. planinara«, koji redovito izlazi iz tiska.

4. XII. 1935.: Dr. Janečković izvještava o stanju »akcije hiljade«: radi se

na sve strane, štampaju se plakati i pozivi, stigla je dozvola od policijske vlasti. Dr. Cividini saopćuje, da je nastradali Linarić pušten iz ogulinske bolnice u kućnu njegu. Priopćuje se zahvala g. dra. J. Poljaka za primljeni album »Hrvatske planine« kao i povoljni sud o samom djelu. Podružnica u Sušaku javlja da 8. XII. priređuje izlet na Platak, pa će se tom prilikom privremeno otvoriti dom. Dr. Cividini predlaže da se 12. XII. održi društveni sastanak, na kojem će se proslaviti 100-godišnjica Hrvatske himne. Predsjednik će tom prilikom održati predavanje. Za društvenu zabavu osiguran je pokladni utorak u dvorani »Hrvatskog sokola«. Dr. Janečković čita članak o potrebi dovršenja doma, koji će se štampati u »Hrvatskom planinaru«. Prima se. Plaček i Vrtar iznose prijedlog dra Kušana o održavanju planinarskih predavanja u zagrebačkoj radiostanici. Prima se. Dr. Janečković saopćuje da će se i u kinima reklamirati sabirna akcija za dom. Ing. Senderdi izvještava o stanju gradnje na Medvednici: čitava je glavnica utrošena u gradnju; za predviđene radeve trebalo bi još 150.000 Din. Ako se uzmu u obzir neke uštede i neisplate, onda se može ovaj nedostatak smanjiti na neke 43.000 Din. Za privremeno otvorenje doma (uz djelomičnu izgradnju i uređenje) potrebno je još oko 200.000 Din (zajedno s nabavom inventara). Potrebna je stoga živa sabirna akcija. Za ovu zimu moći će se i bez većih troškova osigurati za skijaše boravak u domu. Ing. Senderdi javlja još da je HPD postalo koncesioner vodovoda na Sljeme. U vezi sa djelomičnim otvorenjem doma ove zime predlaže Veiler, da supruzi Hitzthaler preuzmu za ovu zimu opskrbu u novom domu. Hitzthaler će o tome razmislići i donijeti odluku i eventualne prijedloge.

Nacrt za prvu stranicu omota izradio je besplatno naš član i prijatelj g. V. Horvat, na čemu mu uredništvo najljepše zahvaljuje.

Časopisi

Austria-Nachrichten. — Herausgegeben vom Alpenvereinszweig Austria Wien. Studeni 1935. Das Schigebiet am Sillian (Dr. F. Sieger). — Zweckmässige Erlernung des Schilaufens (H. Tomaszek). — Wie behandle ich meinen Bergschuh? (W. Vaskovich). — Fünf Jahre Bergsteigergruppe der Sektion Österr. Turistenklub (Zappe). Slijede razne vijesti.

The Alpine Journal. — Published by The Alpine Club, London. Vol. XLVII. November 1935. No. 251. donosi na 402 stranice i u velikom broju priloženih slika vrlo iscrpljive i monografske prikaze planina u i izvan područja Engleskog alpinskog kluba. Pored toga prikazano je u više čanaka čitavo djelovanje ovog planinarskog društva.

Olympische Spiele 1936. Berlin — Rujan 1935.: Die Kampfstätten der Winter-Olympiade (P. Le Fort). — Vom Bergpfad zur Olympia-Bobahn (St. M. Zentzitzki). — Zwischen Start und Ziel geht d. Olym. Kampf durch 16 grosse und kleine Kurven. — Das Olympia-Kunststeinstadion (Dr. H. Harster). — Des Nordens starke Vertreter (S. Lindhagen). — Eiskunstlauf international gesehen (A. Vieregg). — Bilder aus Garmisch-Partenkirchen (K. Brandel-Elschner).

La Montagne. — Revue du Club Alpin Français, Paris. Studeni 1935.: Esquisse des Déserts (A. Monnier). — La seconde ascension de la face Nord des Grandes Jorasses (L. Raoulaz). — La traversée des Grandes Jorasses par les arêtes (R. Greloz). — Le glacier Nord du Mont-Perdu (R. Ollivier). — Variétés Informations et cet.

Österreichische Alpenzeitung — Herausgegeben vom Österr. Alpenklub.

Wien. Prosinac 1935.: Winke für Bergfahrten auf Island und Bericht über die erste Ersteigung von Bardar Gnypa (2123 m), dem höchsten Berg Islands (Dr. R. Leutelt). — Münchener Bergsteiger in Bulgarien.

Rivista Mensile del Club Alpino Italiano. Roma, Studeni 1935.: Sicilia (A Manaresi). — La corsa alle Jorasses (Dott. R. Chabod). — Intimità d'alpe nelle Breonie di ponente (A. Virighio). — Breve saggio sulla nostalgia (E. Fasan). — Nuove conquiste nel Caucaso (L. Khekova-Nordio).

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi. — Revue du Club Alpin Suisse, Bern. Studeni 1935.: Victor Wildhaber (J. Hauser). — Bäume und Menschen (E. Mumenthaler). — Walliser Siedlungen (O. Stettler). — Bei den Walsern im Sesiatal (E. Balmer). — Neue Bergfahrten in den Schweizeralpen. — Dans la région du Forno (A Pedrett). — Noms de leurs alpins (J. Guex).

Planinski vestnik. — Glasilo Slovenskoga planinskega društva u Ljubljani. Studeni 1935.: Skuta s Padov (V. Modenc). — Rjavec (A. Flegar). — Kremžarjev Vrh (Antse). — Sveta Helena na Koroškem (Koroški Slovenec). — Cmir (2393 m), sjeverna stijena (S. Aleksić). — Avala (D. S. Krivokapić). — Planinci na najvišjih gorah naše zemlje (J. Zazula). — Naš kotiček. Obzor in društvene vijesti.

Osim toga primili smo u zamjenu za »Hrvatski planinar« još i:

Penalara. — Revista ilustrada de alpinismo, Madrid, za mjesec rujan i listopad 1935.

PLANINARI! Kupujte robu samo u trgovinama, koje su oglašene u „Hrvatskom planinaru“! Pozovite se kod kupovanja na oglas!

Zimska izletišta u području Hrvatskog planinarskog društva

Hrvatsko planinarsko društvo upozorava svoje članove i prijatelje na ova skloništa i skijališta u svome području:

Gojtanov dom na Visočici (1460 m). Željeznička postaja Gospic (Lika). Četiri sobe sa 12 kreveta. Potpuno uređena kuća. Ključevi se nalaze kod ekonoma podružnice u Gospicu. Pristupnina za članove Din 2.—, za nečlanove Din 3.—. Noćarina za članove po krevetu Din 5.—, za nečlana Din 10.—. Prilaz iz Gospica preko Divosela za 3½ sata.

Najnovije propisane Skijaške cipele „macan“ patent prijavljen

Imaju ovih 8 prednosti:

1. Stabilnost noge u zglobu
2. Nepomičnost cipele na daskama
3. Lako i sigurno hodanje po snijegu
4. Apsolutna nepromocijivost cipele za jamčena upotreboom jakog gumenog dona „Palma“
5. Velika stabilnost
6. Mogućnost hodanja i po poledici
7. Keo je poplata stroga po zakljevima skijaškog sporta
8. Posebno konstruiran štitnik

Frković i drug

Mesnička 5. Zagreb Ilica 24.

Pasarićeva kuća na Ivančici (1061 m). Piramida 10 m visoka. Želj. postaja Ivanec. Putevi do kuće od Ivanca preko Mrzljaka i od Ivanca preko Konja. Dvije sobe sa 6 kreveta i 24 zajednička ležaja. Od 1. XI. do 1. V. opskrbljena nedjeljom i blagdanima. Pristupnina Din 2.—. Noćarina na krevetu i zajedničkom ležaju za člana Din 5.—, za nečlana Din 10.—. Ključevi se dobivaju u ljekarni Gjure Radačića u Ivancu.

Šlosarov dom na Risnjaku (1528 m). Želj. postaja Lokve. Skijering do Mrzle Vodice. Kola i saonice mogu se naručiti kod podružnica u Lokvama i Mrzloj Vodici. Telefon Mrzla Vodica — Lokve broj 3. Lijepa skijališta u Suhoj Rečini. Zaštićeno od vjetra. Uspon do doma po novo izgrađenoj stazi Zdanovskoga za 3 sata. Dvadeset kreveta i 20 ležaja. Opškrbljena cijelu godinu. Hrana po cjeniku. Noćarina za člana Din 10.—, za nečlana Din 15.— po krevetu, odnosno ležaju.

Sklonište prof. Giromette na Kamešnici (1500 m). Na putu Split-Livno. Izletište Splićana. Velika spavaona s 10 kreveta. Zaklonište za 50 skijaša. Noćarina Din 5.—. Ključevi kod M. Petrošića, papirnica, Split. Od glavne ceste na Vagnju vodi zimska markacija do skloništa (2 sata hoda). Tehnički vođa prof. Drago Ulag a.

Aleksandrov Dom na Biokovu (1350 m). Pristanište Makarska, Dalmacija. Neopskrbljen. Ključ se dobiva kod predsjednika podružnice g. Ing. Oraša. Pet soba sa 18 kreveta. Noćarina Din 10.—. Najbolji prilaz iz Makarske.

Šoiceva kuća pod Japetićem (364 m). Opskrbljena cijelu godinu. Želj. postaja Samobor. Skijering do kuće. Dva sata hoda. Cijela okolica obiluje skijaškim terenima. Dvije sobe sa 8 kreveta. Informacije daje skisekcija podružnice »Japetić« u Samoboru.

SKIGLISS sretstvo za grundiranje skija Din. 25.—
SKIMONT vosak za uspon . . . . . Din. 14.—
JUCHTEMARK sretstvo za konzerviranje cipela . . . . . Din. 14.—
JUCHTEMARK- sretstvo za konzerviranje cipela, koje daje cipelama ujedno dobar sjaj . . . . . Din 14.—

PROSPEKTI NA ZAHTJEV!

Dobiva se u svim športskim trgovinama.
Tobler & Co., Chemische Fabrik, Altstätten, St. Gall. (Schweiz).

Isključivo zastupstvo za Jugoslaviju i stalno skladište:

„CHEMOCOLOR“ Dragan Savić, Zagreb

Mesnička ulica 19. — Pošt. pret. 296. Telefon 40-06

Filićev Dom na Ravnoj Gori (660 m). Upravlja podružnica iz Varaždina. Opskrbljena cijelu godinu. Sedam soba sa 14 kreveta i 20 zajedničkih ležaja. Noćarina za člana na zajedničkom ležaju Din 4.—, za nečlana Din 8.—, krevet za člana Din 10.—, za nečlana Din 20.—. Najprikladniji prilazi iz Lepoglave (3 sata) i Trakoščana (1.30 sati).

Športaši!

Kad se odlučite za nabavku zimsko-športskih potrepština, ne propustite zgodu, a da ne posjetite prije

NOVO OTVORENU ŠPORTSKU TRGOVINU „RUNOLIST“
ZAGREB, Pavla Radića (Duga) ul. 4

gdje ćete naći obilan izbor: skija, štapova, vezova, saonica i ostalog športskog pribora. Vlastita stručna izradba svih vrsti športskih cipela pod našom poznatom markom „RUNOLIST“. — Stručno montiranje skija. Solidne cijene! Dodite i uvjerite se!

Preporučuju se: **Grabušić i Kolar**

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Din. 50.— (daci i naučnici plaćaju Din. 40.—), za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretplatu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Dr. Fran Kušan, Vinogradarska cesta 33/I. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. — Tisk: »Tipografije« d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.